

6η ενότητα

ΟΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα καταλάβουμε ότι κάθε **πώση του ουσιαστικού** έχει συγκεκριμένες λειτουργίες μέσα στην πρόταση.

Θα συνειδητοποιήσουμε το **ρόλο του ουσιαστικού**, όταν προσδιορίζει άλλο ουσιαστικό.

Θα μάθουμε πώς σχηματίζουμε **παράγωγα ουσιαστικά** από άλλα ουσιαστικά, ρήματα και επίθετα.

Θα διακρίνουμε τα **κύρια σημεία σε μια παράγραφο** και θα μάθουμε να χρησιμοποιούμε **πλαγιότιτλους**.

Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε για **δραστηριότητες** που μας **ψυχαγωγούν** και μας κάνουν να **νιώθουμε δημιουργικοί**.

Κείμενο 1 [Μουσεία του κόσμου]

Όσο πολύπλευρη είναι η ζωή του ανθρώπου, τόσο πολυάριθμα είναι και τα είδη των μουσείων: μουσεία τέχνης, επιστημών, φυσικής ιστορίας, αρχαιολογικά, ιστορικά, εθνολογικά, λαογραφικά, νομισματικά, πολεμικά, ναυτικά... Ο κατάλογος είναι ατελείωτος! Τα μουσεία δε στεγάζονται μόνο σε κτίρια που χτίστηκαν ειδικά γι' αυτό το σκοπό. Πολλά μουσεία αρχικά ήταν σπίτια (όπως το Μουσείο Μπενάκη) ή παλάτια (όπως το Ερμιτάζ, το παλάτι του Τσάρου στην Πετρούπολη) ή ακόμα και παλιά εργοστάσια! Αλλά κι ένας υπαίθριος χώρος, ένα ενυδρείο, ένας βοτανικός ή ζωολογικός κήπος μπορούν να είναι μουσεία.

- Το μεγαλύτερο μουσείο του κόσμου είναι το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Νέας Υόρκης, στις ΗΠΑ. Αποτελείται από 19 διαφορετικά κτίρια, που επικοινωνούν μεταξύ τους εσωτερικά, συνολικής έκτασης 9 στρεμμάτων (9.000 τ.μ.)!
- Το μεγαλύτερο μουσείο της Ευρώπης είναι το Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο, με συνολική έκταση 7 στρεμμάτων. Το μεγαλύτερο μέρος του μουσείου αυτού είναι αφιερωμένο σε ευρήματα από την αρχαία Αίγυπτο, την Ελλάδα και τη Ρώμη. Εκεί βρίσκονται και τα περίφημα ελγίνεια μάρμαρα που έχουν αποσπαστεί από τον Παρθενώνα της Ακρόπολης της Αθήνας.
- Στην Ευρώπη βρίσκονται μερικά από τα σπουδαιότερα μουσεία τέχνης σε ολόκληρο τον κόσμο, που προσελκύουν εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο. Τα Μουσεία του Βατικανού στη Ρώμη, η Πινακοθήκη Ουφίτσι στη Φλωρεντία, το Λούβρο στο Παρίσι και το Μουσείο Πράντο στη Μαδρίτη είναι μερικά από αυτά.

περ. «Ερευνητές», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 1999

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποια είδη μουσείων μπορείτε να αναφέρετε από τον «ατελείωτο κατάλογο» που υπάρχει; • Ποιοι χώροι χρησιμοποιούνται ή μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία ενός μουσείου;
- 2 Αναφέρετε μερικά από τα σημαντικότερα μουσεία του κόσμου τα οποία παρουσιάζονται στο κείμενο. • Ποιο από τα μουσεία αυτά έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μας τους Έλληνες;

Κείμενο 2 [Παρατηρώντας και ζωγραφίζοντας ωραίους πίνακες]

Κάθε είδους άλογα

Εδώ υπάρχει δράση! Κοίταξε πώς γλιστράνε οι οπλές, καθώς το άλογο καλπάζει στην άδεντρη σκονισμένη πλαγιά του λόφου. Αυτό το μωύδες ζώο και ο τραχύς καβαλάρης αγωνίζονται μαζί να κρατήσουν την ισορροπία τους γέρνοντας προς την πλαγιά. Βλέπεις πώς ο Φρέντερικ Ρέμινγκτον ζωγράφισε τη χαιτή και την ουρά με αδρές πινελιές; Αυτό δίνει την εντύπωση ότι το άλογο πράγματι κινείται. Ο καβαλάρης φαίνεται επιβλητικός πάνω στο άλογο και συγχρόνως μοναχικός, γιατί το φόντο του πίνακα έχει ελάχιστες λεπτομέρειες. Σήμερα οι καουμπόηδες οδηγούν τα κοπάδια σε πολιτισμένες περιοχές. Αλλά όταν ο Ρέμινγκτον ζωγράφισε αυτή την εικόνα, υπήρχε ακόμα η Άγρια Δύση της Αμερικής.

Το περσικό άλογο και ο καβαλάρης του φαίνονται πραγματικά πολύ κομψοί. Υπάρχει κάτι στην καμπύλη του λαιμού του αλόγου που υποδηλώνει ότι το ζώο είναι από ράτσα. Αυτό το άλογο ανήκει στην εικονογράφηση του βιβλίου: *Η Μονομαχία των Γιατρών*. Αλλά δε σου δίνει την εντύπωση πως είναι ζωντανό. Ο καλλιτέχνης ενδιαφέρεται περισσότερο για τη διακοσμητική αξία και το σχήμα του αλόγου, παρά να σε κάνει να αισθανθείς ότι είναι αληθινό.

Κοίταξε το περήφανο άλογο ιπποδρομίας στον πίνακα του Ζερικό. Πόσο όμορφο είναι! Μοιάζει να είναι σε φόρμα, γεμάτο έξηψη. Το τρίχωμά του γυαλίζει κι όλα τα νεύρα του είναι τεντωμένα, λες κι οσμίζεται κίνδυνο. Δεν είναι μόνο ο τρόπος με τον οποίο ο καλλιτέχνης ζωγράφισε το σώμα και τα πόδια του αλόγου που το κάνει να μοιάζει τόσο αλαφιασμένο. Υπάρχει κάτι περισσότερο. Ένας ζωγράφος μπορεί να υπερβάλλει στις λεπτομέρειες για να κάνει την εικόνα πιο συναρπαστική.

Αυτό το άλογο φαίνεται πολύ εκνευρισμένο· μπορεί κανείς να διακρίνει το ασπράδι του ματιού του. Ο ζωγράφος φόρτωσε επίσης τον ουρανό με μαύρα απειλητικά σύννεφα για να κάνει ακόμα πιο ζοφερή την ατμόσφαιρα του πίνακα. Αυτές οι λεπτομέρειες προσθέτουν ένταση και ενδιαφέρον. Κάνουν το άλογο να φαίνεται πιο ζωηρό, πιο γρήγορο, πιο ενεργητικό. Πράγματι, παρόλο που το άλογο στέκεται ακίνητο, αυτός ο πίνακας φαίνεται να λέει: «Κοίτα πόσο γρήγορο και δυνατό είναι!».

Παρατήρησε και ζωγράφισε άλλα ζώα

Ίσως έχεις γάτα ή σκύλο στο σπίτι. Ίσως έχει κάποιος φίλος σου, για να μπορέσεις να τα παρατηρήσεις. Αν ήθελες να μιλήσεις γι' αυτά τα ζώα σε άλλους και ζωγράφιζες την εικόνα τους, τι ακριβώς θα έδειχνες; Τα ορθωμένα αυτιά; Το παιγνιδιάρικο κούνημα της ουράς; Ή το στιλπνό* τρίχωμα και τα λαμπερά μάτια ενός ζώου γεμάτου υγεία;

Ζωγράφισε δίνοντας του ζώου δύναμη και πνοή.

* **στιλπνός:** γυαλιστερός, λαμπερός.

Kennet Frances, Tery Mitcham, *Γνωριμία με τη ζωγραφική*, μτφρ. Σ. Ζαραμπούκα, εκδ. Ντουντούμη, 1982

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποια χαρακτηριστικά του αλόγου και του καβαλάρη προσπάθησε να αποδώσει ο Φρ. Ρέμινγκτον;
- 2 Ποια στοιχεία «κάνουν το άλογο να φαίνεται πιο ζωηρό, πιο γρήγορο, πιο ενεργητικό» στον πίνακα του Τ. Ζερικό;

Κείμενο 3 [Ένα παιχνίδι... της Νέας Τάξης]

Τρία κράτη, τρεις ιδεολογίες, τρεις θανάσιμοι εχθροί. Η σύγκρουση αναπόφευκτη. Το έπαθλο είναι η παγκόσμια επικράτηση με κάθε κόστος σε έμφυχο και άψυχο υλικό. Αυτή είναι με 24 λέξεις η ουσία του νέου Command & Conquer: Generals, η οποία, δυστυχώς, βρίσκεται σε άμεση συνάφεια με την πραγματική ζωή και τρομάζει με την αληθοφάνειά της. Το καλύτερο –κατά τη γνώμη μας– παιχνίδι στρατηγικής πραγματικού χρόνου, στο οποίο ανταμείβεται εκείνος που είναι ο πιο επιθετικός, ενώ ο συνετός είναι καταδικασμένος να χάνει.

Ο τίτλος καταφέρνει να διαπρέψει με μοναδική ευκολία σε όλα σχεδόν τα επίπεδα. Η σειρά C&C περνά επιτέλους τα γραφικά της στην τρίτη διάσταση και το αποτέλεσμα είναι πραγματικά χάρμα οφθαλμών*. Ο σχεδιασμός των κτιρίων και των οχημάτων διακρίνεται τόσο για την απόδοση της λεπτομέρειας όσο και για το ρεαλισμό του. Η κίνηση των στρατιωτικών δυνάμεων έχει ένα ρεαλισμό που δεν έχουμε ξαναδεί σε παιχνίδι του είδους. Επίσης αξιολογή δουλειά έχει γίνει στους τομείς της τεχνητής νοημοσύνης και της κίνησης στο χάρτη. Οι αντίπαλοι επιτίθενται σε συνδυαστικούς σχηματισμούς, ακολουθώντας πιστά τα στρατιωτικά εγχειρίδια τακτικής. Ο ήχος περιλαμβάνει αξιολογικά μουσικά θέματα, που είναι συνυφασμένα με την κουλτούρα του κάθε έθνους, αλλά και με την εξέλιξη της δράσης την οποία προωθούν. Το κεντρικό μενού ελέγχου (interface) είναι εύχρηστο στη δομή του, αλλά υστερεί στη διαχείριση πολλών διαφορετικών δυνάμεων, διότι δε διαθέτει δυνατότητα σωστής ταξινόμησης των μονάδων. Όλες οι στρατιωτικές δυνάμεις, τα οχήματα και οι εγκαταστάσεις είναι πλήρως ανανεωμένα συγκριτικά με αυτά των υπόλοιπων παιχνιδιών της σειράς. Παράλληλα το C&C Generals έχει σύστημα αξιολόγησης και συλλογής πόντων εμπειρίας, παρέχοντας έτσι πρόσβαση σε αναβαθμίσεις και νέα οπλικά συστήματα.

Αν και το λατρέψαμε ως παιχνίδι, έχουμε σοβαρές ενστάσεις. Κατ' αρχάς είναι μικρό σε διάρκεια, παρά το γεγονός ότι η εγκατάσταση ολοκληρώνεται σε δύο CD! Δε διαθέτει θαλάσσιες δυνάμεις, γεγονός που λειτουργεί εις βάρος του ρεαλισμού, αφού περιορίζει στα 2/3 τις διαθέσιμες επιλογές χρήσης στρατιωτικών δυνάμεων. Τέλος, η σημαντικότερη ένστασή μας αφορά την ηθική πλευρά του ζητήματος. Τα στρατόπεδα που πρωταγωνιστούν είναι τρία: ΗΠΑ, Κίνα και GLA. Οι Αμερικανοί έχουν σαφέστατη υπεροπλία, την πιο σύγχρονη τεχνολογία και τους αγαθότερους... σκοπούς όλων. Η Κίνα διαθέτει τα καλύτερα άρματα μάχης και πυρηνικά. Υπάρχει όμως και μια έρμη δύναμη, η επαναστατική GLA, της οποίας τα μέλη μοιάζουν με Άραβες τρομοκράτες, που έχουν –μεταξύ άλλων– βιοχημικά, καμικάζι με εκρηκτικά και είναι αδίστακτοι στη χρήση τους ακόμη και ενάντια στο λαό τους! Η απόπειρα προπαγάνδας είναι κάτι περισσότερο από προφανής και απαράδεκτη. Αυτός είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο δε θα επιλέγαμε το συγκεκριμένο παιχνίδι.

* **χάρμα οφθαλμών:** χαρακτηρισμός για κάτι ωραίο, γοητευτικό.

Γ. Κατώτης, περ. *BAM*, Απρίλιος 2003 (διασκευή)

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Ποια είναι τα τεχνικά πλεονεκτήματα του νέου ηλεκτρονικού παιχνιδιού, σύμφωνα με το συγγραφέα;
- 2 Ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο ο συντάκτης του κειμένου δε θα επέλεγε το συγκεκριμένο παιχνίδι;

Κείμενο 4 [Έπλασε μέσα του ένα τοπίο...]

Απ' όλα τα χρόνια στο σχολείο κι απ' όλα τα συμβάντα, ένα πράγμα σημάδεψε το Στάθη για όλη του τη ζωή: μια εκδρομή που τους πήγε η δασκάλα στο ρέμα του Κηφισού. Εκεί που περνάει σήμερα η Εθνική οδός, κυλούσε το ποτάμι ανάμεσα στις καλαμιές, στις λεύκες, στα πλατάνια. Στις όχθες του καλλιεργούσανε περιβόλια και παραδίπλα υπήρχε ένα εγκαταλελειμμένο μπαρουτάδικο που έμοιαζε με κάστρο. Ανέβαιναν τ' αγόρια απ' τη μισογκρεμισμένη σκάλα σ' έναν εξώστη χωρίς στηθαίο και πηδούσαν αλαλάζοντας στην άμμο του ποταμού.

Κάποια στιγμή η δασκάλα τούς ζήτησε να κάνουν ησυχία. Το ρέμα ήταν κατοικία και πέρασμα πουλιών. Εκείνη την ώρα περνούσε ένα κοπάδι χελιδόνια. Τα παιδιά προσπαθούσαν να τα μετρή-

σουν. «Αυτά, αν προσέξετε, είναι πιο σπαθάτα. Είναι πετροχελίδονα», είπε η δασκάλα, «αλλά σωπάστε ν' ακούσουμε τ' αηδόνια».

Καθίσανε κάτω από μια μεγάλη μουριά κι αφού ακούσανε το κελήδημα, η κυρία Σουμέλα άρχισε να τους μιλάει για το χωριό της. «Ένα ρέμα με πλατάνια, καληώρα σαν κι αυτό, ξεκινάει απ' το βουνό και καταλήγει στη θάλασσα. Κολυμπάς κι ακούς τ' αηδόνια να κελαηδούν».

«Μονάχα στον Παράδεισο μπορεί κανείς να κολυμπάει στη θάλασσα και ν' ακούει τ' αηδόνια», σκεφτότανε ο Στάθης. Κι απ' την αφήγηση αυτή έπλασε μέσα του ένα τοπίο που δεν ήταν του κόσμου ετούτου και που θα τον ακολουθούσε παντοτινά.

Λία Μεγάλου-Σεφεριάδη, *Σαν το μετάξι*, εκδ. Καστανιώτη, 1996

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Πώς περιγράφει η συγγραφέας τόσο το τοπίο στο ρέμα του Κηφισού όσο και τη συμπεριφορά των μαθητών;
- 2 Πώς επηρέασε η αφήγηση της δασκάλας (της κυρίας Σουμέλας) τη φαντασία του Στάθης;

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ - ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ

B1

Οι **πτώσεις** ως δείκτες για τη σχέση **ουσιαστικού** και **ρήματος**

Ακούω και μιλώ

1. Εντοπίστε τις προτάσεις που ακολουθούν στα αρχικά κείμενα:
  - α. «Ο Φρέντερικ Ρέμινγκτον ζωγράφισε τη χαιτή και την ουρά» (κειμ. 2)
  - β. «Το έπαθλο είναι η παγκόσμια επικράτηση» (κειμ. 3)
  - γ. «Ίσως έχεις γάτα ή σκύλο στο σπίτι» (κειμ. 2)
  - δ. «Η κίνηση των στρατιωτικών δυνάμεων έχει ένα ρεαλισμό» (κειμ. 3)
  - ε. «Ζωγράφισε δίνοντας του ζώου δύναμη και πνοή» (κειμ. 2)
2. Από τις υπογραμμισμένες λέξεις βρείτε ποιες απαντούν στην ερώτηση *ποιος* και πείτε σε ποια πτώση βρίσκονται.
3. Από τις υπογραμμισμένες λέξεις βρείτε ποιες απαντούν στην ερώτηση *ποιον ή τι* και πείτε σε ποια πτώση βρίσκονται.
4. Ποια από τα υπογραμμισμένα ουσιαστικά είναι υποκείμενα, ποια αντικείμενα και ποια κατηγορούμενα; (Αν χρειάζεστε βοήθεια, μπορείτε να ανατρέξετε στην ενότητα 4.)

Συμπεραίνω ότι:

- ▶ Οι πτώσεις μάς δείχνουν τη σχέση που μπορεί να έχει ένα ουσιαστικό με το ρήμα της πρότασης.
- ▶ Το **υποκείμενο** βρίσκεται πάντα σε πτώση **ονομαστική**.
- ▶ Το **αντικείμενο** μπορεί να βρίσκεται σε **αιτιατική** ή σε **γενική**. Η πτώση του αντικειμένου καθορίζεται από το ρήμα.
- ▶ Τα **συνδετικά ρήματα** (βλ. ενότητα 5) παίρνουν ως συμπλήρωμα κατηγορούμενο. Το κατηγορούμενο βρίσκεται σε πτώση ονομαστική, όταν μας δίνει μια πληροφορία για το υποκείμενο του ρήματος, π.χ. *Πολλά μουσεία ήταν σπίτια* (κειμ. 1) – *Ο Ρέμινγκτον θεωρείται σπουδαίος ζωγράφος*. Το κατηγορούμενο αυτό λέγεται **κατηγορούμενο του υποκειμένου**. Το κατηγορούμενο βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, όταν μας δίνει μια πληροφορία για το αντικείμενο του ρήματος, π.χ. *Τον θεωρούν σπουδαίο ζωγράφο*. Το κατηγορούμενο αυτό λέγεται **κατηγορούμενο του αντικειμένου**.

B2

Οι πτώσεις ως δείκτες για τη σχέση **ουσιαστικού** και **ουσιαστικού**

Κείμενο 5 [Για μοντελιστές]

Σας ενδιαφέρει ο μοντελισμός; Αν ναι, το Models Fasma είναι το μαγαζί των θαυμάτων. Θα βρείτε ξύλινες και πλαστικές κατασκευές που θα σας κρατήσουν απασχολημένους πολλές μέρες. Ιστιοφόρα, αεροπλάνα και αυτοκίνητα περιμένουν να μεταμορφωθούν από τα χέρια σας. Στο Models Fasma θα βρείτε ακόμα συλλεκτικά μεταλλικά αυτοκίνητα, μηχανές, αεροπλάνα και όλα τα απαραίτητα σύνεργα για ένα μοντελιστή: χρώματα, αερογράφους, μπογιές. Αν είστε fan, θα βρείτε τηλεκατευθυνόμενα, αυτοκινητόδρομους, παζλ, χρώματα.

Ιπποκράτους 52 & Βαλτετσίου, Αθήνα
Τηλ. & fax: 210 3606804

περ. Sporty Junior, 2003

Ακούω και μιλώ

- Εντοπίστε στα κείμενα τις φράσεις που ακολουθούν:
  - «τα πόδια του αλόγου» (κείμε. 2)
  - «το άλογο ιπποδρομίας» (κείμε. 2)
  - «όλα τα απαραίτητα σύνεργα για ένα μοντελιστή: χρώματα, αερογράφους, μπογιές» (κείμε. 5)
  - «από τον Παρθενώνα της Ακρόπολης της Αθήνας» (κείμε. 1)
- Βρείτε ποιες λέξεις προσδιορίζουν τα υπογραμμισμένα ουσιαστικά. • Τι μέρη του λόγου είναι;
- Σε ποιες πτώσεις βρίσκονται τα υπογραμμισμένα ουσιαστικά και σε ποιες τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν;
- Σε κάθε φράση, πείτε αν οι υπογραμμισμένες λέξεις βρίσκονται στην ίδια ή σε διαφορετική πτώση με τις λέξεις που προσδιορίζουν.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Οι πτώσεις μάς δείχνουν τη σχέση που μπορούν να έχουν οι ονοματικές φράσεις (ΟΦ) μεταξύ τους. Έτσι, στο παράδειγμα *η ζωή του ανθρώπου* (κείμε. 1), η ΟΦ *του ανθρώπου* προσδιορίζει την ΟΦ *η ζωή*.
- ▶ Όταν η ΟΦ που προσδιορίζει μια άλλη ΟΦ βρίσκεται σε διαφορετική πτώση από αυτήν, όπως στο παραπάνω παράδειγμα, τότε ο προσδιορισμός ονομάζεται **ετερόπτωτος**. Αντίθετα, όταν βρίσκεται στην ίδια πτώση, ονομάζεται **ομοιόπτωτος** προσδιορισμός, π.χ. *Ο Γεωργιάδης, ο καθηγητής, μας συνόδευε στο Μουσείο*.

- Σε ποια πτώση βρίσκονται οι ετερόπρωτοι προσδιορισμοί της δραστηριότητας 1;
- Σημειώστε άλλους (τουλάχιστον 3) ετερόπρωτους προσδιορισμούς σε γενική που θα βρείτε στα κείμενα 1-5.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Οι **ετερόπρωτοι προσδιορισμοί** είναι συνήθως σε πτώση γενική.
- ▶ Η **γενική** αυτή μπορεί να εκφράζει πολλές και διάφορες σημασίες, όπως **τον κτήτορα**, π.χ. *τα πόδια του αλόγου* (κείμε. 2), **το δράστη ή τον αποδέκτη μιας ενέργειας**, π.χ. *Μονομαχία των Γιατρών, εικονογράφηση του βιβλίου* (κείμε. 2), **τον τόπο ή το χρόνο, διαστάσεις και μονάδες μέτρησης, την ιδιότητα, το σκοπό ή τη χρήση**, π.χ. *άρματα μάχης* (κείμε. 3).

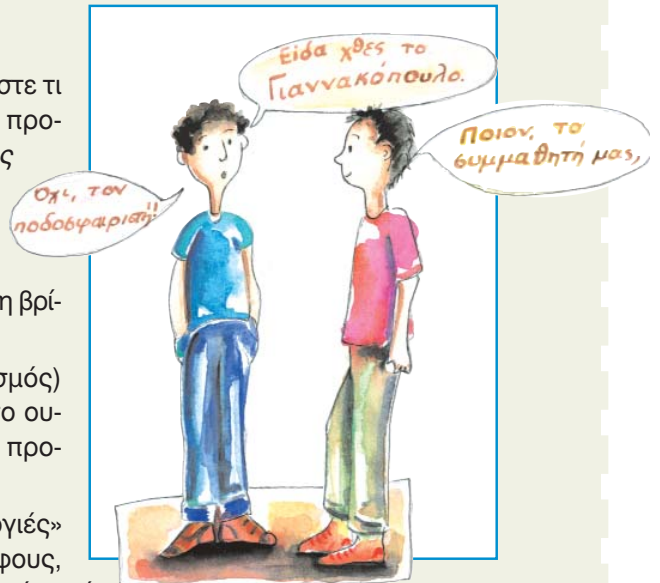
Διαβάζω και γράφω

1. Γράψτε στο τετράδιό σας τουλάχιστον ένα παράδειγμα ετερόπρωτου προσδιορισμού σε γενική που να εκφράζει τον κτήτορα, το δράστη ή τον αποδέκτη μιας ενέργειας, τον τόπο, το χρόνο, τις διαστάσεις, την ιδιότητα και το σκοπό ή τη χρήση. • Αντλήστε τα παραδείγματα από τα κείμενα 1-5.
2. Στον προφορικό λόγο θα χρησιμοποιούσατε αυτές τις γενικές που βρήκατε στα κείμενα; • Ποιες ναι; • Ποιες όχι; • Πώς αλλιώς θα διατυπώνατε αυτές που δε θα χρησιμοποιούσατε;

Ακούω και μιλώ

1. Στο σκίτσο συνομιλούν ο Γιώργος και ο Νίκος. Διαβάστε τι λένε και συμπληρώστε την πρόταση που ακολουθεί προσθέτοντας μόνο μία ονομαστική φράση: *Χθες ο Γιώργος είδε το Γιαννακόπουλο.....*
2. Η ονομαστική φράση που προσθέσατε ποιο ουσιαστικό προσδιορίζει; • Σε ποια πτώση τη βάλατε; • Για ποιο λόγο; • (Για να απαντήσετε, να σκεφτείτε σε ποια πτώση βρίσκεται το ουσιαστικό που προσδιορίζει).
3. Η ονομαστική φράση που προσθέσατε (προσδιορισμός) αποτελεί έννοια πιο γενική ή πιο συγκεκριμένη από το ουσιαστικό που προσδιορίζει; • Τι είδους πληροφορία προσθέτει ο προσδιορισμός;
4. Δείτε τώρα την πρόταση: «Στο Models Fasma... μπογιές» (κείμε. 5). • Η ονομαστική φράση «χρώματα, αερογράφους, μπογιές» ποιο ουσιαστικό προσδιορίζει; • Το ουσιαστικό αυτό έχει έννοια πιο γενική και αόριστη ή πιο συγκεκριμένη από την υπογραμμισμένη ονομαστική φράση (προσδιορισμό); • Επομένως, τι είδους πληροφορία προσθέτει ο προσδιορισμός;
5. «Εκείνη την ώρα περνούσε ένα κοπάδι χελιδόνια» (κείμε. 4): Το υπογραμμισμένο ουσιαστικό ποιο ουσιαστικό προσδιορίζει; • Βρίσκεται στην ίδια πτώση με αυτό; • Τι είδους πληροφορία προσθέτει;

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Ένα ουσιαστικό χρησιμοποιείται ως **ομοιόπρωτος προσδιορισμός** άλλου ουσιαστικού:
  - α. για να προσθέσει ένα ιδιαίτερο και γνωστό γνώρισμα. Αυτός ο ομοιόπρωτος προσδιορισμός ονομάζεται **παράθεση**. Τέτοιου είδους είναι και ο προσδιορισμός που δηλώνει το περιεχόμενο (κατά παράθεση σύνταξη), π.χ. *κοπάδι χελιδόνια*.
  - β. για να διασαφηνίσει το ουσιαστικό που προσδιορίζει, όταν η έννοιά του είναι γενική και κάπως αόριστη. Αυτός ο ομοιόπρωτος προσδιορισμός ονομάζεται **επεξήγηση**.

Κείμενο 6 Μια camerata από εφήβους

Οι περισσότεροι είναι ακόμη έφηβοι. Παιδιά που πηγαίνουν σχολείο, συχνάζουν με την παρέα τους στα Goody's, παρακολουθούν ποδόσφαιρο, βλέπουν σινεμά, χορεύουν σε πάρτι... Κάνουν ό,τι κάνουν όλα τα παιδιά της ηλικίας τους συν κάτι άλλο. Παίζουν κλασική μουσική και μάλιστα με πολύ υψηλές επιδόσεις. Πρόσφατα επέστρεψαν από τη Μόσχα, όπου ήταν προσκεκλημένοι από το Υπουργείο Πολιτισμού και το Δήμο της. Μια πρόσκληση που καθρεφτίζει τις σπουδαίες ικανότητες της νεανικής καμεράτας «Βίος» του Δήμου Χολαργού, αφού το να παίξουν στη Μόσχα είναι «ό,τι καλύτερο μπορεί να ονειρευτεί κάποιος μουσικός, γιατί εκεί είναι μουσικό κέντρο, έχει το πιο υψηλό επίπεδο μουσικής από όλες τις χώρες του κόσμου», όπως μας λέει ο Αλέξανδρος Χαλάψης, ο 29χρονος μαέστρος της καμεράτας.

περ. «Κ», εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2003

Διαβάζω και γράφω

- Υπογραμμίστε την ονοματική φράση που λειτουργεί ως ομοιόπτωτος προσδιορισμός στο τέλος του κειμένου 6.
  - Ποια ονοματική φράση προσδιορίζει;
  - Σε ποια πτώση βρίσκονται ο προσδιορισμός και η ΟΦ που προσδιορίζει;
  - Ο ομοιόπτωτος αυτός προσδιορισμός είναι παράθεση ή επεξήγηση;
  - Τι είδους πληροφορία προσθέτει;
- Στην πρόταση «όπως μας λέει... της καμεράτας» μπορείτε να κάνετε τις αναγκαίες αλλαγές, ώστε να γίνει η παράθεση επεξήγηση;
  - Τι αλλάξατε;
  - Για ποιο λόγο;

ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Ακούω και μιλώ

- Ας θυμηθούμε όσα μάθαμε στην 4η ενότητα:
Τι ονομάζεται παράγωγη λέξη και με ποιους τρόπους γίνεται η παραγωγή των λέξεων;
- Αναζητήστε στα εισαγωγικά κείμενα (1, 2, 3, 4) δέκα (10) παράγωγα ουσιαστικά και επισημάνετε σε πέντε (5) από αυτά την παραγωγική κατάληξη-επίθημα και στα υπόλοιπα πέντε το πρόθημα που παίρνουν.
  - Τι μέρος του λόγου είναι η λέξη, από την οποία παράγονται; Ας ξεκινήσουμε μαζί με ένα παράδειγμα:

Λέξη	Θέμα	Πρόθημα	Παραγωγική κατάληξη-επίθημα	Παράγεται από
1. δυνατότητα	δυνατ-		-ότητα	δυνατός: επίθετο
2. επικράτηση (συνεχίστε...)	κρατ-	επι-	-ηση	(επι)κρατώ: ρήμα

Διαβάζω και γράφω

1. Στο κείμενο 3 υπογραμμίστε πέντε (5) παράγωγα ουσιαστικά τα οποία προέρχονται από ρήματα. • Τι δηλώνουν αυτά τα παράγωγα ουσιαστικά, όταν συσχετίζονται με τη σημασία των ρημάτων από τα οποία προέρχονται;
2. Υπογραμμίστε τις παραγωγικές καταλήξεις-επιθήματα των παρακάτω παράγωγων ουσιαστικών και σε διπλανή στήλη γράψτε ποια είναι η σημασία τους (τι δηλώνουν).

Παράγωγες λέξεις	Παραγωγική κατάληξη-επίθημα	Σημασία
μουσείο (κείμεν. 1)	-ειο	τόπος
σχολείο (κείμεν. 4)		
μπαρουτάδικο (κείμεν. 4)		
νοημοσύνη (κείμεν. 3)		
πινελιά (κείμεν. 2)		

3. Αν επισκεφτείτε ένα μουσείο (κείμεν. 1), μια έκθεση ζωγραφικής (κείμεν. 2) ή φωτογραφίας, ένα κατάστημα ηλεκτρονικών παιχνιδιών (κείμεν. 3), ή ένα συναυλιακό χώρο (κείμεν. 6), ποιους από τους παρακάτω θα βρείτε να εργάζονται εκεί;
ξεναγός, ταμίας, πωλητής, διευθυντής, εργάτης, ψιλικατζής, προγραμματιστής, χορευτής, φωτογράφος, ζωγράφος, πιανίστας, παίκτης, διανομέας, καθηγητής, καθαριστής
4. Τα ουσιαστικά που ακολουθούν είναι θηλυκά παράγωγα που δηλώνουν επάγγελμα (= *θηλυκά επαγγελματικά*): *γλύπτρια, καμαριέρα, πιανίστα, τραγουδίστρια*. Γράψτε τις λέξεις από τις οποίες παράγονται και φτιάξτε μια λίστα με τις παραγωγικές καταλήξεις που χρησιμοποιούνται στα παραπάνω θηλυκά επαγγελματικά. • Γράψτε τα αντίστοιχα αρσενικά επαγγελματικά. Τι αλλαγές κάνετε στις καταλήξεις; • Αναζητήστε μερικά ουσιαστικά που να δηλώνουν επάγγελμα τα οποία να είναι κοινά στο αρσενικό και στο θηλυκό, π.χ. *ο/η ζωγράφος*.

Έμαθα ότι:

- ▶ **Νέα ουσιαστικά παράγονται** από άλλα ουσιαστικά, επίθετα ή ρήματα με την προσθήκη στο θέμα τους ποικίλων παραγωγικών **καταλήξεων-επιθημάτων**.
- ▶ Τα νέα ουσιαστικά έχουν ποικίλες σημασίες (δηλώνουν τόπο, επάγγελμα, ενέργεια, ιδιότητα, υποκορισμό, μεγέθυνση κτλ.).
- ▶ Νέα ουσιαστικά παράγονται και με τη χρήση **προθημάτων** όπως: *απο-, δια-, εν-, επι-, συν-, υπερ-* κτλ.

Ακούω και μιλώ

1. Τα κείμενα 3 και 4 διακρίνονται σε επιμέρους «ενότητες» οι οποίες ονομάζονται, όπως μάθατε στο Δημοτικό σχολείο, παράγραφοι. Πόσες και ποιες είναι οι παράγραφοι στα κείμενα αυτά;
2. Προσέξτε την εισαγωγή της πρώτης παραγράφου στο κείμενο 4. • Ποιο είναι το περιεχόμενό της; • Προαναγγέλλει αυτό που θα αναλυθεί στη συνέχεια; • Ελέγξτε τα ίδια πράγματα στην τρίτη παράγραφο του κειμένου 3.

Διαβάζω και γράφω

1. Είδατε ότι η εισαγωγική πρόταση ή περίοδος μιας παραγράφου συνήθως προαναγγέλλει τι θα αναλυθεί παρακάτω, γι' αυτό ονομάζεται θεματική πρόταση. Διαβάστε ξανά τις προηγούμενες παραγράφους. • Στο υπόλοιπο μέρος τους αναλύεται αυτό που προαναγγέλλεται με τη θεματική πρόταση;

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ – ΠΛΑΓΙΟΤΗΤΟΙ

2. Πώς ολοκληρώνονται οι παράγραφοι αυτές; • Υπάρχει πρόταση που συνοψίζει όσα αναλύθηκαν ή όχι;
• Γιατί συμβαίνει αυτό;

Διαπιστώνω ότι:

- ▷ Μία **παράγραφος** αποτελείται από τρία μέρη:
  - α. τον πρόλογο-**θεματική πρόταση**, την κύρια ιδέα της παραγράφου,
  - β. την ανάπτυξη της θεματικής πρότασης, δηλαδή τις **λεπτομέρειες**
  - γ. τον επίλογο-πρόταση **κατακλείδα**, η οποία συνοψίζει όσα αναλύθηκαν σχετικά με την κύρια ιδέα της παραγράφου.
    - Η πρόταση-κατακλείδα δεν είναι πάντα απαραίτητη.

3. Σε κάθε παράγραφο του κειμένου 4 υπογραμμίστε τις βασικές λέξεις, λέξεις-κλειδιά, όπως θα τις λέμε αποδώ και πέρα, και μετά σε μία πρόταση συμπυκνώστε το νόημα κάθε παραγράφου.

- ▷ Η πρόταση που γράψατε δίπλα σε κάθε παράγραφο αποδίδοντας σύντομα και περιεκτικά το νόημα της λέγεται **πλαγιότιτλος**.

4. Στο κείμενο 2 εντοπίστε τα βασικά μέρη κάθε παραγράφου και γράψτε τον πλαγιότιτλό της.
5. Γράψτε πλαγιότιτλους και διακρίνετε τα βασικά μέρη των παραγράφων στις αντίστοιχες ενότητες του μαθήματος της Ιστορίας και της Γεωγραφίας που έχετε να διαβάσετε αυτή την εβδομάδα.

- 1 Αναζητήστε παράγωγα ουσιαστικά με τη χρήση των παρακάτω προθημάτων και παρατηρήστε τις αλλαγές στο σχηματισμό των νέων λέξεων. Φυσικά, θα έχετε μαζί σας και θα αξιοποιήσετε το σχολικό λεξικό.

Προθήματα	Παράγωγα ουσιαστικά	Παράγονται από	Αλλαγές
δια-			
εισ-			
εν-			
παρα-			
περι-			
συν-			
υπο-			

- 2 Χωρισμένοι σε ομάδες αναζητήστε στο λεξικό παράγωγα ουσιαστικά με βάση τις παραγωγικές καταλήξεις-επιθήματα που σας δίνονται. Σε διπλάνες στήλες καταγράψτε τη σημασία τους (τι δηλώνουν τα παράγωγα αυτά) και από ποια μέρη του λόγου προέρχονται (ουσιαστικό, ρήμα ή επίθετο).

Παραγωγική κατάληξη-επιθήματα	Παράγωγη λέξη	Σημασία	Παράγονται από
-έας -ιάρης -ίτης -ιστής -τήρι -τήριο -εία -ιμο -μός -μη -ειο -ότητα -άρα -ούλα			

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

ΣΤ

Ακούω και μιλώ

- Έχετε κάποια αγαπημένη δημιουργική απασχόληση (κάποιο παιχνίδι που γεμίζει ευχάριστα τις ώρες σας, κάποιο μουσικό όργανο που μαθαίνετε) ή συμμετέχετε σε κάποια περιβαλλοντική ή άλλη ομάδα εξορμήσεων στη φύση; • Οποιαδήποτε κι αν είναι η αγαπημένη σας ασχολία, συζητήστε στην τάξη: α. Πότε και πώς αρχίσατε να ασχολείστε με αυτή; β. Τι σας προσφέρει; γ. Γιατί σας αρέσει;
- Φέρτε στην τάξη 4-5 βιβλία με ποιήματα. • Αφού χωριστείτε σε ομάδες, διαβάστε ένα ποίημα που θα επιλέξετε στην ομάδα. • Συζητήστε με τα άλλα μέλη της ομάδας σας γιατί επιλέξατε το συγκεκριμένο ποίημα. • Τέλος, κάθε ομάδα θα διαβάσει στην τάξη το ποίημα που διάλεξε και θα εξηγήσει, όσο καλύτερα μπορεί, γιατί το επέλεξε.
- Είδατε αυτή την ανακοίνωση για την έκθεση που διοργανώνει το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού. Συζητήστε στην τάξη γιατί θα άξιζε να επισκεφτείτε αυτή την έκθεση. • Τι θα είχατε να κερδίσετε από μια τέτοια δραστηριότητα;

Διαβάζω και γράφω

- Βρείτε διάσημους πίνακες ζωγραφικής από βιβλία τέχνης ή το διαδίκτυο ή αρχαία ελληνικά αγάλματα από το βιβλίο της Ιστορίας σας και περιγράψτε τι απεικονίζουν. • Διαβάστε τις περιγραφές σας στους συμμαθητές σας, οι οποίοι θα πρέπει να φανταστούν τον πίνακα. • Στη συνέχεια, δείξτε τους το έργο τέχνης που περιγράψατε. • Προσέξτε πολύ καλά τα συνδεδεμένα ρήματα που θα χρησιμοποιήσετε, όπως και τα κατηγορούμενα. • Προσοχή επίσης αξίζει στους προσδιορισμούς με ουσιαστικό (ομοίω-πτωτους και ετερόπρωτους) που θα επιλέξετε για να κάνετε παραστατική την περιγραφή σας.
- Συμμετείχατε σε μια δημιουργική δραστηριότητα (επίσκεψη σε μουσείο, εκδρομή στη φύση ή σε έναν αρχαιολογικό χώρο που σας άρεσε και σας συγκίνησε ιδιαίτερα, παρακολούθηση μιας μουσικής ή χορευτικής παράστασης, ενασχόληση με κάποιο παιχνίδι ομαδικό ή ατομικό κτλ.). Γράψτε ένα αφηγηματικό κείμενο δύο παραγράφων στο οποίο θα παρουσιάζετε τι έγινε στη δραστηριότητα αυτή και θα εξηγείτε στους συμμαθητές σας τους λόγους για τους οποίους σας ενθουσίασε. • Προ-

Στο πολιτιστικό κέντρο «Ελληνικός Κόσμος» παρουσιάζεται η έκθεση «Υπάρχει σε όλα λύση; Ταξίδι στον Κόσμο των Αρχαίων Ελλήνων Μαθηματικών». Μέσα από μια πρωτότυπη και σαγηνευτική συνάντηση της αρχαίας με την πιο σύγχρονη τεχνολογία αναδεικνύει το θεμελιώδη χαρακτήρα των μαθηματικών στις επιστήμες και την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή. Η έκθεση ζωντανεύει με εύληπτο και ευχάριστο τρόπο καιρικές «στιγμές» από τη γέννηση και την ανάπτυξη των μαθηματικών στην Αρχαιότητα, εξοικειώνοντας τον επισκέπτη με φαινόμενα που καθόρισαν την πορεία της επιστήμης για αιώνες.

Ενημερωτικό φυλλάδιο του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού

σέξτε ιδιαίτερα τη δομή των δύο αυτών παραγράφων που θα γράψετε. • Αφού γράψετε τα κείμενά σας, δώστε έναν πλαγιότιτλο σε κάθε παράγραφο.

3. Διαβάσατε σε μια εφημερίδα ένα άρθρο που καταδικάζει τα ηλεκτρονικά παιχνίδια τονίζοντας τις αρνητικές πλευρές τους. Γράψτε μια επιστολή-απάντηση στην εφημερίδα, υποστηρίζοντας την άποψη ότι τα ηλεκτρονικά παιχνίδια μπορούν να έχουν και θετική πλευρά και να ωφελούν τα παιδιά σε κάποιες περιπτώσεις.

Διαθεματική εργασία

«Από τα πήλινα παιχνίδια της Αρχαιότητας στα σύγχρονα ηλεκτρονικά παιχνίδια»

- Ποια είναι η ιστορία και η εξέλιξη του παιχνιδιού στους αιώνες; Διερευνήστε το θέμα και φτιάξτε με τα στοιχεία, τα σκίτσα και τις φωτογραφίες, που θα συγκεντρώσετε, ένα άλμπουμ πολύ παιχνιδιάρικο!
- Εργαστείτε σε ομάδες: Μια ομάδα θα αναζητήσει υλικό για το παιχνίδι στην Αρχαιότητα. Μια άλλη για το παιχνίδι στο Βυζάντιο. Η τρίτη ομάδα μπορεί να ασχοληθεί με το παιχνίδι στην Ευρώπη το 19ο και 20ό αι. Μια τελευταία ομάδα θα μπορούσε να ασχοληθεί με τα σύγχρονα ηλεκτρονικά παιχνίδια και να παρουσιάσει κάποιο αντιπροσωπευτικό από αυτά. Θα ήταν καλό κάθε ομάδα –με τη βοήθεια του καθηγητή της Τεχνολογίας– να προσπαθήσει να κατασκευάσει ή έστω να βρει και να φέρει στην τάξη ένα παιχνίδι της εποχής που μελετά.
- Υλικό για την έρευνά σας μπορείτε να βρείτε σε ιστορικά βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, έντυπες και ηλεκτρονικές, στο διαδίκτυο, στις ηλεκτρονικές σελίδες μουσείων:

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις

<http://www.benaki.gr>

<http://www.e-history.gr>

<http://www.epirus.com/tolis>

<http://www.ime.gr>

<http://www.epirus.com/meligi>

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

- Οι πτώσεις μάς δείχνουν τη σχέση που μπορεί να έχει ένα ουσιαστικό με το ρήμα της πρότασης. Κάνετε τις σωστές αντιστοιχίσεις:

ονομαστική	•	υποκειμένο
αιτιατική	•	αντικείμενο
γενική	•	κατηγορούμενο αντικειμένου
		κατηγορούμενο υποκειμένου
- Η ονομαστική φράση που προσδιορίζει μια άλλη ονομαστική φράση μπορεί:
  - α. είτε να βρίσκεται στην ίδια πτώση με αυτήν (οπότε λέγεται ..... προσδιορισμός),
    - ο προσδιορισμός αυτός μπορεί
      - να προσθέτει ένα ιδιαίτερο και γνωστό γνώρισμα, (οπότε λέγεται .....) ή
      - να διασαφηνίζει το ουσιαστικό που προσδιορίζει (οπότε λέγεται .....)
  - β. είτε να βρίσκεται σε διαφορετική πτώση (οπότε λέγεται ..... προσδιορισμός)
    - οι προσδιορισμοί αυτοί βρίσκονται συνήθως σε πλάγια πτώση και έχουν διάφορες σημασίες, π.χ. ....
- Μια παράγραφος αποτελείται από τρία μέρη:
  - α. ....
  - β. ....
  - γ. ....